

POJAVNOST UPORABE PSIHOAKTIVNIH TVARI STUDENATA FAKULTETA ZDRAVSTVENIH STUDIJA SVEUČILIŠTA U MOSTARU

Josip Marić¹, Dragan Babić^{1,2}

¹Fakultet zdravstvenih studija Sveučilište u Mostaru

²Klinika za psihijatriju Sveučilišne kliničke bolnice Mostar

88 000 Mostar, Bosna i Hercegovina

Rad je primljen 06.03.2020. Rad je recenziran 14.04.2020. Rad je prihvaćen 24.04.2020.

SAŽETAK

Uvod: Uporabom psihoaktivnih tvari mogu se izazvati oštećenja zdravlja ili na drugi način ugroziti ljudski integritet u fizičkom, psihičkom i socijalnom smislu. Sve je više dokaza za uporabu psihoaktivnih tvari među mladeži.

Cilj: Ispitati pojavnost uporabe psihoaktivnih tvari studenata Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Mostaru.

Ispitanici i metode: Ispitivanje je obuhvatilo ispitnu skupinu (N=100) studenata Fakulteta zdravstvenih studija u Mostaru i kontrolnu skupinu (N=60) učenika Srednje elektrotehničke škole Ruđer Bošković u Mostaru. U istraživanju je korišten standardizirani upitnik Europsko istraživanje u školama o pušenju, pijenju i uzimanju „droga“ (ESPAD).

Rezultati: Najveći postotak studenata Fakulteta zdravstvenih studija je probalo prvu cigaretu u dobi od 16 godina i više, u odnosu srednjoškolce među kojima većina nikad nisu probali cigaretu, a što je predstavljalo statistički značajnu razliku. Najveći postotak ispitanika u skupini FZS je počeo svakodnevno pušiti u dobi od 16 godina i više, značajno viši udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu, a što je predstavljalo statistički značajnu razliku. U odnosu na studente učenici srednje škole su u statistički značajno većem postotku koristili ljepila i druga otapala. U uporabi ostalih psihoaktivnih tvari nije bilo značajni statističkih razlika među ispitanim skupinama.

Zaključak: Studenti statistički značajno više puše cigarete od učenika, a učenici su statistički značajno više udisali ljepila i ostala otapala od studenata.

Ključne riječi: Pojavnost, uporaba, psihoaktivne tvari, student

Osobe za razmjenu informacija:

Josip Marić, magistar sestrinstva

E-mail: maric.josipp@gmail.com

Prof. dr. sc. Dragan Babić

E mail: dragan.babic@fzs.sum.ba

UVOD

Psihoaktivne tvari, kao i uz njih vezani duševni poremećaji i poremećaji ponašanja, predstavljaju vrlo ozbiljan javnozdravstveni problem u Bosni i Hercegovini kao i u cijelom svijetu (1). Što se tiče kategorizacija psihoaktivnih tvari, postoji ih više. Neke razlikuju psihoaktivne tvari s obzirom na njihovo podrijetlo pa ih dijele na prirodne i sintetske. Prirodne psihoaktivne tvari u tom kontekstu obuhvaćaju proizvode biljnoga, životinjskog ili mineralnog podrijetla, dok su sintetske rezultat nekog kemijskog postupka (2). Zloupotreba „droga“ prisutna je u svim dobnim skupinama, ali je rizična skupina ipak adolescentna dob (3). Iako među stručnjacima postoje nesuglasice i mimoilaženja, nedvojbeno je kako se mora prihvatiti multifaktorijalni pristup i govoriti o interakciji tri skupine čimbenika značajnih za nastanak ovisnosti: 1. psihoaktivna tvar, tj. njezine farmakološke osobine; 2. ličnost ovisnika i 3. sredina - socijalni faktori (1). Naši su preci razvili snažne psihoaktivne tvari koje brže djeluju i počeli ih zloupotrebljavati prije nekoliko stotina godina. U to vrijeme nisu znali za razorna svojstva pojedinih „droga“, a simptomi obolijevanja uslijed uporabe istih, bili su prava enigma (4).

Uporaba alkohola

Definicije alkoholizma i alkoholičara ponuđene u posljednje vrijeme udaljuju se od individue, kao i od društvenih posljedica čovjekovih radnji koje su usko povezane s njima. Alkoholizam smatraju abnormalnim tipom mentalne reakcije svojstvene osobama koje u alkoholu vide utjehu za opsesije ili emocionalne depresije, ili kroničnim poremećajem u ponašanju kojem su svojstveni pretjerana briga za alkoholom nauštrb tjelesnog i mentalnog zdravlja, gubitak kontrole pri pijenju alkoholnih pića te autodestruktivan stav prema životnim situacijama i odnosima (5). Najčešće komplikacije alkoholizma vezane su uz oštećenje živčanog sustava. Alkohol djeluje toksično na ovojnice živaca i zbog toga izaziva perifernu polineuropatiju, koja se očituje gubitkom osjeta i refleksa na rukama i nogama. Prekomjerno pijenje alkoholnih pića djeluje toksično i na mozak te potencira razvoj depresije, anksioznosti,

delirija, amnezije i demencije. Osim propadanja mozga i živčanog sustava prekomjerno pijenje uništava jetru i cijeli probavni trakt (6).

Uporaba opioda

Depresori središnjeg živčanog sustava su psihoaktivne tvari koji djeluju umirujuće na središnji živčani sustav tako da usporavaju i potiskuju rad mozga i živčanih stanica, usporavajući reakcije i mišljenje, uzrokujući pospanost, usporavajući tjelesne funkcije i dovodeći do stanja letargije (1). Kao simptomi ovisnosti mogu se javiti akutna intoksikacija (predoziranje) ili apstinencijski sindrom. *Akutna intoksikacija* očituje se sniženom tjelesnom temperaturom, euforičnim ponašanjem, pospanošću, sniženim krvnim tlakom, usporenim srčanim otkucajima, usporenim i plitkim disanjem, te crvenilom i svrbežom kože. *Apstinencijski sindrom* očituje se znakovima pretjerane aktivnosti središnjeg živčanog sustava (7). Psihička ovisnost je stanje unutarnje prisile (znak gubitka kontrole) za povremeno ili redovito uzimanje sredstava ovisnosti radi stvaranja osjećaja ugođe ili izbjegavanja nelagode. Fizička ovisnost je stanje prilagodbe organizma koje se manifestira karakterističnim poremećajima fizičke i psihičke prirode pri obustavljanju ili znatnom smanjenju u tijelo unesene količine psihoaktivne tvari (8).

Predoziranje se obično liječi antagonistom opijata naloksonom (0,4 do 2 mg IV) jer on ne uzrokuje depresiju disanja. On brzo poništava nesvjesticu uzrokovanu opijatom (9).

Uporaba kanabinoida

Kanabinoidi su najrasprostranjenije i mladima najlakše dostupne ilegalne psihoaktivne tvari, koje se često razvrstavaju u kategoriju "lakih droga" (1). THC (delta 9-tetrahidrokanabinol) je glavni aktivni sastojak marihuane koji se prvenstveno nakuplja u masnim stanicama tijela. U mozgu se vezuje za specifične receptore poznate kao kanabinoidne receptore. Kako se velik broj ovih receptora nalazi u dijelu mozga koji je odgovoran za pamćenje, mišljenje, koncentraciju, koordinaciju pokreta i opažanje vremena i prostora, konzumiranje marihuane negativno utječe upravo na navedene funkcije. Ostali

simptomi koje THC izaziva su smijeh, promijenjeno opažanje vremena i povećani apetit (10).

Uporaba sedativa i hipnotika

Sedativi - hipnotici su lijekovi koji izazivaju san. U dvojnem nazivu ove skupine lijekova je glavno objašnjenje njihovog djelovanja koje proizlazi iz činjenice da *sedativi - hipnotici* u manjim dozama smiruju (sedativi), a u visokim dozama uvode u san (hipnotici). Upravo zbog toga je zadržan dvojni naziv ove skupine lijekova u koju spadaju još i *barbituratna i benzodiazepinska sredstva* (11). Benzodiazepini se općenito dobro podnose, imaju relativno malo nuspojava, a učinkoviti su u liječenju anksioznih i njima srodnih poremećaja (12). Ponekad benzodiazepini mogu izazvati, najčešće u starijih osoba ili djece, paradoksalni učinak, tj. pojačanu anksioznost, ubuđenje, iritabilnost odnosno hostilnost (13).

Uporaba stimulansa

Psihostimulansi su psihoaktivne tvari koje pojačavaju aktivnost mozga tako da ga stimuliraju odnosno podražuju i uzbuđuju. Izazivaju poboljšanje osnovnog raspoloženja, održavaju stanje budnosti, nadvladavaju umor i iscrpljenost i poboljšavaju pažnju, koncentraciju, pamćenje i ukupnu mentalnu aktivnost. U psihoaktivne tvari koje mogu izazvati ovisnost stimulativnim učinkom ubrajaju se kokain, amfetamini, khat, kreka, ecstasy, kofein (1). Kokain je stimulativna tvar o kojoj se lako postane ovisan. Proizvodi se od lišća biljke koke porijeklom iz Južne Amerike. Izaziva osjećaj kratkotrajne euforije, energije i pričljivosti uz dodatne potencijalno opasne fizičke efekte poput ubrzanih otkucaja srca i pojačanog krvnog tlaka. U obliku praha se inhalira kroz nos ili se otapa u vodi i ubrizgava u krvotok (14).

Uporaba kofeina

Pijenje napitaka pripravljenih od crne kave, jednu ili nekoliko šalica na dan, svakodnevna je navika i u našim prostorima. Jedna šalica crne kave sadrži približno 100-150 mg kofeina, što je obično dovoljna dnevna doza, koju ponekad nazivamo "terapijskom". O znatnom unosu napitaka s crnom kavom govorimo

onda kada količina kofeina iznosi više od 250 mg na dan (15).

Uporaba duhana

Svjetska zdravstvena organizacija upozorava nas da svakih osam sekundi jedan čovjek na svijetu umire zbog posljedica štetnog djelovanja duhana. Također procjenjuje da je u muškaraca uz pušenje vezano 90-95 % smrti od raka bronha i pluća, 80 % smrti zbog kronične opstruktivne bolesti pluća, oko 50 % smrti od ostalih zloćudnih novotvorina te oko 30 % smrti od krvožilnih bolesti (16). Duhanski dim ugrožava ne samo pušače nego i nepušače koji žive ili rade u njihovoj neposrednoj blizini i prisiljeni su na udisanje dima (1).

Uporaba otapala

Duševni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani uporabom hlapljivih otapala pojavljuju se u nas kod mladih adolescenata u drugoj polovini dvadesetog stoljeća. Vezani su za dulje korištenje lako hlapljivih tvari kao što su benzin, eter, smola, lakovi, ljepila i sl. To su kemijske tvari koje se koriste u industriji i domaćinstvima kao i u svakodnevnim životnim aktivnostima. Kratkotrajna uporaba hlapljivih otapala najčešće dovodi do euforije i ugone, ali i vrtoglavice, otežanog govora, mučnine te moguće opijenosti i nesvjestice (1).

Uporaba halucinogena

Halucinogeni uključuju LSD (dietilamid lizergične kiseline), psilocibin (magična gljiva), meskalin (pejotl) i 2,5 dimetoksinmetilamfetamin (DOM, STP), amfetaminski derivat. Te droge općenito ne proizvode prave halucinacije; prave se halucinacije pojavljuju kada osoba vjeruje da se nenormalne stvari koje ona vidi ili čuje stvarno događaju (17). LSD je jedan od vodećih halucinogena. LSD (u žargonu "acid", "trip",...) se prodaje na ulici u obliku perforiranih kvadratnih papirića, oslikanih raznim bojama i slikama, kapsula ili u tekućoj formi. Efekti LSD-a su nepredvidivi te oni ovise o uzetoj količini, osobnosti korisnika, raspoloženju, očekivanjima i okruženju u kojem se koristi. Učinci se osjećaju uglavnom nakon 30 do 90 minuta. Fizički efekti uključuju proširene zjenice,

povećanu tjelesnu temperaturu, povećane otkucaje srca i krvi tlak, znojenje, gubitak teka, povećanu budnost, suha usta i drhtavicu (1).

ISPITANICI I METODE

Ispitanici

Ispitivanje je obuhvatilo ispitnu skupinu (N=100) studenata svih pet studijskih godina i smjerova Fakulteta Zdravstvenih studija Sveučilišta u Mostaru. Kontrolnu skupinu N=60) učenika svih razreda Srednje elektrotehničke škole Ruđer Bošković u Mostaru koji su bili upoznati sa svrhom istraživanja. Prije same primjene upitnika studentima i učenicima je naglašeno da je istraživanje u potpunosti anonimno i dragovoljno, te kako će se podaci koristiti isključivo za potrebe diplomskog rada te su zamoljeni za potpunu suradnju i iskrenost prilikom davanja odgovora. Iz istraživanja su bili isključeni studenti i učenici koji imaju psihičku bolest i povijest liječenja psihičke bolesti.

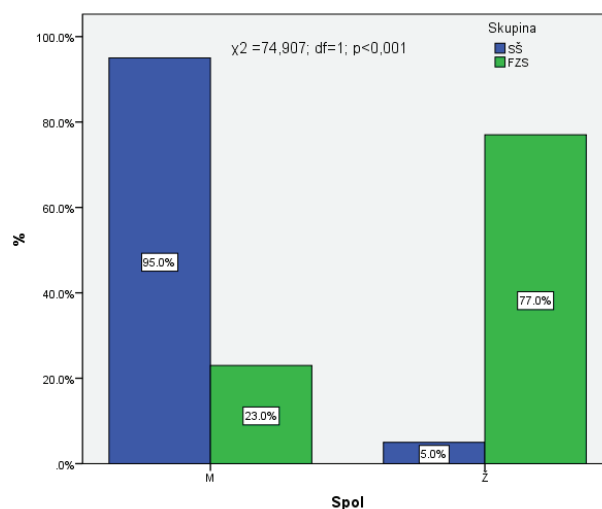
Metode

U istraživanju je korišten prilagođeni standardizirani upitnik Europsko istraživanje u školama o pušenju, pijenju i uzimanju „droga“ (ESPAD) (18). Kao parametri istraživanja bili su: spol ispitanika, uzimanje psihoaktivnih tvari te motiv ispitanika za uzimanje psihoaktivnih tvari.

REZULTATI

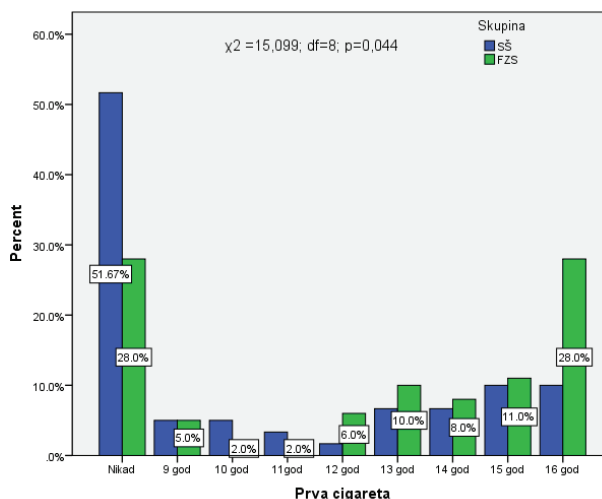
Značajno je bio viši postotak ispitanika ženskog spola u Fakulteta zdravstvenih studija (FZS) skupini i značajno viši postotak muških ispitanika u SŠ skupini, razlike su bile statistički značajne. Najveći postotak ispitanika u skupini FZS je probao prvu cigaretu u dobi od 16 godina i više, značajno viši udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu, razlike su bile statistički značajne. Najveći postotak ispitanika u skupini FZS je počeo svakodnevno pušiti u dobi od 16 godina i više, značajno viši udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu, razlike su bile statistički značajne. Što se tiče udisanja ljepila i ostalih otapala pokazale su se značajnije statističke razlike gdje su učenici više udisali ljepila i ostala otapala od studenata. U uporabi ostalih psihoaktivnih tvari nije

bilo značajnih statističkih odstupanja među ispitanim skupinama.

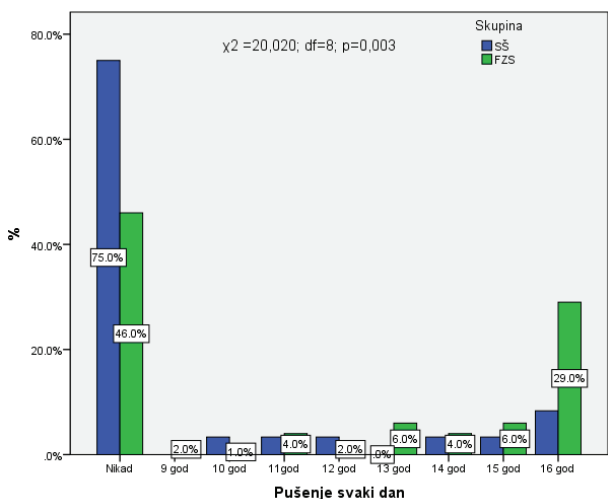
Slika 1. Spolne razlike među skupinama

Značajno je bio viši postotak ispitanika ženskog spola u FZS skupini i značajno viši postotak muških ispitanika u SŠ skupini, razlike su bile statistički značajne (slika 1).

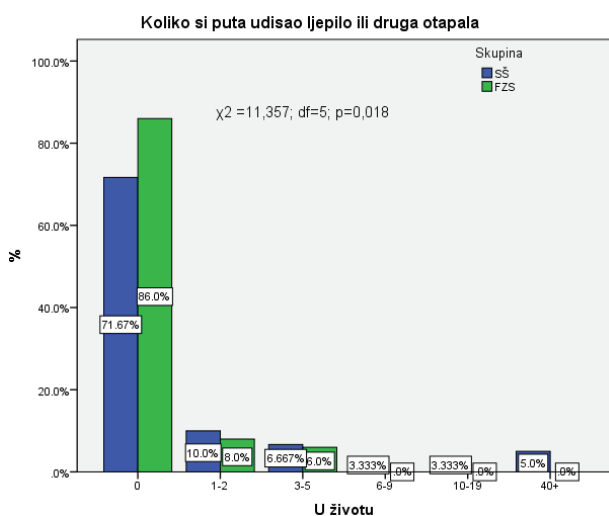
Slika 2. Dob prve cigarete

Najveći postotak ispitanika u skupini FZS je probao prvu cigaretu u dobi od 16 godina i više, značajno viši udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu, razlike su bile statistički značajne (slika 2).

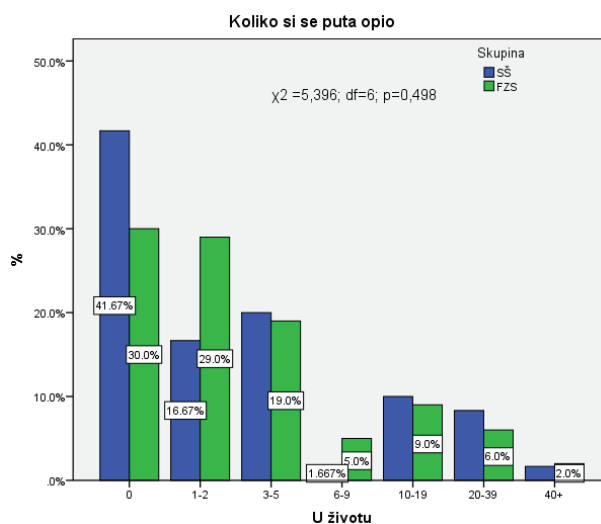
Slika 3. Dob kad je započelo svakodnevno pušenje

Najveći postotak ispitanika u skupini FZS je počeo svakodnevno pušiti u dobi od 16 godina i više, značajno viši udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu, razlike su bile statistički značajne (slika 3).

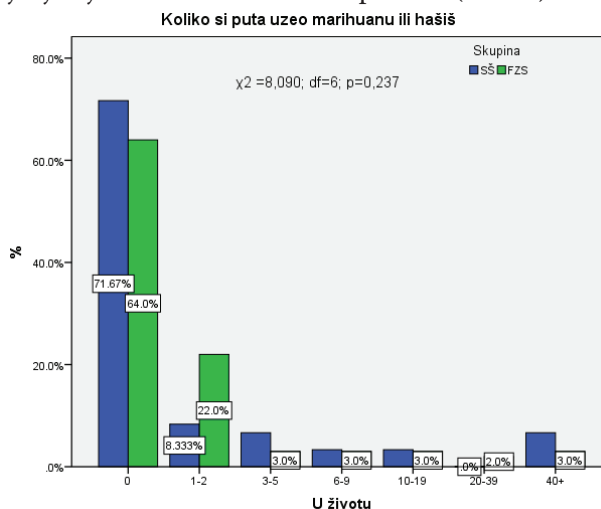
Slika 4. Broj korištenja ljepila ili drugih otapala u životu

Ispitanici iz SŠ skupine su u većem postotku koristili ljepila i druga otapala, razlike su bile statistički značajne (slika 4).

Slika 5. Broj pijanstava u životu

Nije bilo statistički značajnih razlika u broju opijanja tijekom života među skupinama (slika 5).

Slika 6. Broj uporabe marihuane ili hašiša u životu

Nije bilo statistički značajnih razlika u broju uporabe marihuane ili hašiša u životu među skupinama (slika 6).

RASPRAVA

Kada se govori i piše o psihoaktivnim tvarima u širem smislu misli se i na alkoholizam i na psihoaktivne tvari (droge) u užem smislu. Psihoaktivna tvar je svaka tvar prirodnog ili umjetnog podrijetla čijom se uporabom mogu stvoriti stanja ovisnosti koja mogu izazvati oštećenja zdravlja ili na drugi način ugroziti ljudski integritet u fizičkom, psihičkom i socijalnom smislu (1). Temeljno je obilježje ovisnosti o psihoaktivnim tvarima postojanje većeg broja kognitivnih, ponašajnih i fizioloških simptoma koji

upućuju na to da osoba nastavlja uzimati psihoaktivne tvari usprkos značajnim problemima vezanim uz njihovu uporabu (19).

Istraživanje je provedeno primjenom ESPAD-ovog upitnika koji je obuhvaćao pitanja o spolu, godini rođenja, uspjehu na kraju akademske godine, te učestalosti korištenja raznih psihoaktivnim tvarima koje su danas zastupljene među mladima. Ispitivanje je pokazalo statistički značajno viši postotak ženskog spola u skupini FZS (77 %), naspram SŠ (5 %), dok je na fakultetu zastupljenost muškog spola bila 23 % u odnosu na 95 % muških u srednjoj. Statistički veći udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu 51.67 % dok je na fakultetu 28 % onih koji nisu zapalili cigaretu. Prema statističkim podacima viši je postotak ispitanika u skupini fakulteta njih 28 % koji je probao prvu cigaretu sa 16 godina i više godina. Statistički najveći postotak studenata počeo je svakodnevno pušiti sa 16 ili više godina dok statistički viši postotak srednjoškolaca nije probao cigaretu. U udisanju ljepila i drugih otapala pokazalo se da su ispitanici srednje škole u većem postotku udisali ljepila i druga otapala od kojih čak njih 5% 40 puta i više. U ostalim pitanjima o korištenju alkohonih pića, sedativa, marihuane, ectasya, lijekova nije bilo značajnih statističkih razlika. Isto tako istraživanje pokazuje da materijalno stanje, te odnosi u obitelji nemaju statističkih značajnih odstupanja između učenika i studenata. Iz istraživanja se može zaključiti da su ispitanici, iz obje skupine najviše probali „drogu“ iz znatizelje, među kojima je 17 % studentske populacije, a 11.67 % učenika srednje škole. Prema statističkim rezultatima 70 % učenika i 65 % studenata nikada nije probalo „drogu“.

Prema istraživanju provedenom 2016.g. u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, udio učenika srednjih škola koji su probali marihuanu barem jednom u životu iznosio je 22,5 % (9 % učenika I. razreda i 36 % učenika IV. razreda), dok je zadnjih mjesec dana marihuanu pušilo 7,2 % učenika (3,6 % učenika I. razreda i 11,1 % učenika IV. razreda) (10).

Prema podacima iz literature, oko 5 % populacije tijekom života razvije ovisnost o nekoj psihoaktivnoj tvari (isključujući alkohol). Oko 40 % populacije barem jedanput u životu proba nekakvu psihoaktivnu

tvar. Marihuana je najčešće korištena psihoaktivna tvar. Oko 30 % populacije barem jedanput tijekom života proba marihuanu. Rezultati studije provedene u SAD-u pokazali su da oko 4 % populacije odraslih ima zadovoljene dijagnostičke kriterije za ovisnost o marihuani tijekom života (19).

U sklopu Europskog istraživanja o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju „droga“ među učenicima (ESPAD) u 2015. proveden je šesti krug prikupljanja podataka od početka istraživanja 1995. Najnovijim istraživanjem prikupljeni su usporedivi podaci o uporabi psihoaktivnih tvari među učenicima u dobi od 15 i 16 godina iz 35 europskih zemalja, uključujući 23 države članice Europske unije i Norvešku. Među učenicima u ove 24 zemlje, u prosjeku 18 % izjavilo je da je probalo kanabis barem jednom (životna prevalencija), pri čemu su najviši postotci zabilježeni u Češkoj (37 %) i Francuskoj (31 %), a 8 % učenika izjavilo je da se to odnosi na proteklih 30 dana. Uporaba nezakonitih „droga“ osim kanabisa (MDMA/ Ecstasy, amfetamin, kokain, metamfetamin i halucinogeni) bila je mnogo rjeđa, uz ukupnu životnu prevalenciju od 5 %. Upitnik je uključivao i pitanja o uporabi drugih tvari, kao što su inhalanti, lijekovi i nove psihoaktivne tvari. Među ispitanicima iz EU-a i Norveške, prosječna prevalencija uporabe inhalanata tijekom života bila je 8 % (u rasponu od 3 % u Belgiji (Flandrija) do 25 % u Hrvatskoj). O uporabi sedativa ili lijekova za smirenje bez liječničkog recepta u nekom trenutku tijekom života izjasnilo se prosječno 6 % učenika (u rasponu od 2 % u Rumunjskoj do 17 % u Poljskoj), a za takvu uporabu novih psihoaktivnih tvari prosječno 4 % učenika (u rasponu od 1 % u Belgiji do 10 % u Estoniji i Poljskoj) (slika 2.1.). Među osobama koje su konzumirale nove psihoaktivne tvari u proteklih 12 mjeseci (3,2 % sudionika), biljne mješavine za pušenje bile su najčešća vrsta tvari (2,6 % svih sudionika), s tim da je uporaba praha, kristala ili tableta, tekućina ili drugih oblika novih psihoaktivnih tvari bila rjeđa (20).

Sve je više dokaza o raširenosti ovisnosti modernog doba ili tzv. ovisnosti bez droga koje također postupno dovode do samouništenja i socijalnih problema i gotovo su identične klasičnoj ovisnosti.

Obično su dio životnog stila suvremenog čovjeka, ali često se okreću ovisnosti (21). Uporaba različitih psihoaktivnih tvari i njima izazvani psihički problemi su sve aktualniji problemi diljem svijeta. U našoj sredini na tu temu su publicirani brojni radovi koji ukazuju na njihov porast posljednjih godina među učenicima i studentima 22-26), a i prekomjerno pijenje alkoholnih pića kao posljedica katastrofične ratne traume (27,28).

Najučinkovitiji ali i najjeftiniji način borbe protiv ovisnosti jest prevencija. Prevenirati ovisnost znači spriječiti da se ona uopće pojavi, a to znači spriječiti da se ona uopće pojavi, a to znači na individualnoj razini spriječiti prvi korak u eksperimentiranju i istraživanju sredstava ovisnosti odnosno droga. Mnogi se stručnjaci slažu da je i obitelj važan protektivni činitelj u razvoju (mladoga) čovjeka, ali ako stvari u obitelji krenu po zlu, onda ona može postati vrlo rizičan činitelj rasta i razvoja i potaknuti devijantna ponašanja, posebno kod djece u obitelji. Uz funkcionalnu obitelj i škola je važno mjesto kapacitiranja specifičnim znanjima i socijalnim vještinama koje u životu koristimo da bismo se obranili od štetnih utjecaja iz okoline. Na koncu, ako se uza sav napor koji sustav ulaže u prevenciju i suzbijanje negativnih utjecaja zlo ipak i dogodi, važno je imati spremne mehanizme djelovanja usmjerene tretmanu; liječenju, rehabilitaciji i resocijalizaciji ovisnika (29).

ZAKLJUČAK

Statističke značajnije razlike između studenata i učenika pokazale su se u uporabi cigareta i udisanju ljepila i ostalih otapala gdje možemo zaključiti da studenti više puše cigarete dok učenici više udišu ljepila i ostala otapala. Najveći postotak ispitanika u skupini FZS je probao prvu cigaretu u dobi od 16 godina i više dok značajno viši udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu, razlike su bile statistički značajne. Kada je riječ o početku svakodnevnog pušenja najveći postotak ispitanika u skupini FZS je počeo svakodnevno pušiti u dobi od 16 godina i više, značajno viši udio srednjoškolaca nikad nije probao cigaretu, razlike su bile statistički značajne. Kod uporabe sedativa, marihuane, ecstasya i

ostalih droga ili lijekova nije bilo statističkih značajnih razlika.

LITERATURA

1. Babić D. i sur. Psihoaktivne tvari: duševni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani uporabom psihoaktivnih tvari. Mostar: Sveučilište u Mostar: 2016.
2. Ricijaš N, Kranželić V, Leskovar L. Prevalencija i učestalost konzumiranja psihoaktivnih tvari mladih u odgojnim ustanovama – razlike s obzirom na vrstu ustanove i znanje o psihoaktivnim tvarima, Kriminologija & Socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2019;27:3-34
3. Zrilić M, Sintetske droge – Nove psihoaktivne supstance u rukama djece, Hrvatska proletna pedijatrijska škola, Split, 2016, dostupno na: <http://www.hpps.com.hr/sites/default/files/Dokument/2016/PDFS/Ses%2014.pdf> [preuzeto 27.10.2019.]
4. Čovjek i psihoaktivne tvari – kratka povijest dugog prijateljstva, dostupno na: <https://mixmagadria.com/feature/%C4%8Dovjek-i-psihoaktivne-tvari-kratka-povijest-dugog-prijateljstva> [preuzeto 27.10.2019.]
5. Štifanić M, Alkoholizam i društvene znanosti, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Medicinski fakultet, Rijeka, 1995; 4:703-719
6. Depresija i alkohol, dostupno na: <https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/16084/Depresija-i-alkohol.html> [preuzeto 27.10.2019.]
7. Ovisnosti, dostupno na: <https://www.plivazdravlje.hr/bolest-clanak/bolest/2581/Ovisnosti.html> [preuzeto 27.10.2019.]
8. Osnovni pojmovi droge i ovisnosti, dostupno na: <https://drogeiovisnosti.gov.hr/ovisnosti-i-vezane-teme/droge-i-ovisnost-992/osnovni-pojmovi/993> [preuzeto 27.10.2019.]
9. Ovisnost o opijatima, dostupno na: <http://www.msđ-prirucnici.placebo.hr/msđ-priru>

- cnik/psihijatrija/lijekovi-droge-i-ovisnost/ovisnost-o-opijatima [preuzeto 27.10.2019.]
10. Istine i zablude o marihuani, dostupno na: <https://www.zzjzdnz.hr/hr/zdravlje/mentalno-zdravlje/266> [preuzeto 27.10.2019.]
 11. Sedativi – hipnotici – vrste, djelovanje i zloraba, dostupno na: https://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/mentalno_zdravlje/sedativi-hipnotici-vrste-djelovanje-i-zloraba [preuzeto 27.10.2019.]
 12. Mimica N, Folnegović-Šmalc V, Uzun S, Rušinović M. Benzodiazepini: za i protiv, Medicus, Psihofarmakologija, 2002; 11:183-188
 13. Babić D, i sur., Psihijatrija, Sveučilište u Mostaru, Mostar, 2018.
 14. Kokain, dostupno na: <https://drogeiovisnosti.gov.hr/djelokrug/ovisnosti-i-vezane-teme/droge-i-ovisnost/vrste-droga/kokain/1009> [preuzeto 27.10.2019.]
 15. S crnom kavom umjereno, dostupno na: <https://www.vasezdravlje.com/bolesti-i-stanja/s-crnom-kavom-umjereno> [preuzeto 27.10.2019.]
 16. Ovisnost o nikotinu, dostupno na: <https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/23615/Ovisnost-o-nikotinu.html> [preuzeto 27.10.2019.]
 17. Zloraba halucinogena, dostupno na: <http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msd-za-pacijente/poremecaji-dusevnog-zdravlja/ovisnost-o-lijekovima/zloraba-halucinogena> [preuzeto 27.10.2019.]
 18. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs ESPAD [Internet] dostupno na: https://www.hzjz.hr/wpcontent/uploads/2013/11/HR_ESPAD_2015.pdf [preuzeto 24.02.2019.]
 19. Ovisnost o psihoaktivnim tvarima, dostupno na: https://www.cybermed.hr/clanci/ovisnost_o_psihoaktivnim_tvarima [preuzeto 08.11.2019.]
 20. Europsko izvješće o drogama, trendovi i razvoj, dostupno na: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/8585/20181816_TDAT18001HRN_PDF.pdf [preuzeto 08.11.2019.]
 21. Babić R, Babić D, Martinac M et al. Addictions without Drugs: Contemporary Addictions or Way of Life? *Psychiatria Danubina*, 2018;30:371-379.
 22. Martinac M, Karlović D, Babić D, Alcohol and Gambling Addiction. *Neuroscience of Alcohol*, 2019
 23. Bošnjak M, Mandić K, Babić D. Prevalence of psychoactive substance use among students of Secondary Medical School “the Sisters of Mercy” in Mostar. *Zdravstveni glasnik*. 2019; 5: 24-32.
 24. Batori M, Žerovnik A, Barać K, Babić D. Pozitivni učinci kanabisa na zdravlje. *Zdravstveni glasnik*. 2018;2:50-59.
 25. Soča M, Babić D. Pojavnost psihoaktivnih tvari u srednjoškolske mladeži. *Zdravstveni glasnik*. 2015;1:44-50.
 26. Dabic O, Martinac M, Babić D et al. Prevalence of psychoactive substance abuse among high school students in Nevesinje and Mostar. *Alcoholism: Journal on Alcoholism & Related Addictions*. 2011;47:11-28.
 27. Babić D, Klarić M, Hoffmann V et al. Effect of war on alcoholism. *Medicinski arhiv*. 2003; 57: 37-39.
 28. Babić D, Martinac M, Bjelanović V et al. Aggression in war veterans suffering from posttraumatic stress disorder with co-morbid alcoholism. *Collegium antropologicum*. 2010;34:23-28.
 29. Brlas S. Važno je ne započeti : Neki temeljni pojmovi psihologije ovisnosti, Virovitica, 2010.

PSYCHOACTIVE SUBSTANCE USE AMONG STUDENTS OF THE FACULTY OF HEALTH STUDIES UNIVERSITY OF MOSTAR

Josip Marić¹, Dragan Babić^{1,2}

¹Faculty of Health Studies University of Mostar

²Department of Psychiatry University Clinical Hospital Mostar 88 000 Mostar, Bosnia and Herzegovina

ABSTRACT

Introduction: The use of psychoactive substances can cause damage to the health or otherwise endanger human integrity in the physical, psychological and social sense. There is increasing evidence of psychoactive substance use among young people.

Objective: Examine the incidence of psychoactive substance use among students of the Faculty of Health Studies University of Mostar.

Subjects and methods: The study included a test group (N = 100) of students of the Faculty of Health Studies and a control group (N = 60) of students of the Ruđer Bošković High School for Electrical Engineering in Mostar. The study used a standardized questionnaire, the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD).

Results: The largest percentage of students from the Faculty of Health Studies smoked their first cigarette at the age of 16 or older in comparison to high school students among which the majority never smoked a cigarette, and this represents a statistically significant difference. The largest percentage of subjects from the Faculty of Health Studies smokes cigarettes on a daily basis from the age of 16 or older as opposed to high school students among which a significantly higher portion of them never smoked a cigarette which represents a statistically significant difference. High school students used adhesives and other solvents in statistically higher percentages than university students. There were no statistically significant deviations among the tested groups in the use of other psychoactive substances.

Conclusion: University students were significantly more likely to smoke cigarettes than high school students, and high school students were significantly more likely to inhale adhesives and other solvents than university students.

Key words: incidence, use, psychoactive substances, student

Correspondence:

Josip Marić, MN

Email: maric.josipp@gmail.com

Professor Dragan Babić, MD, PhD

Email: dragan.babic@fzs.sum.ba